

Şair Sözü Şiir Ola

“Şiir
derisi yüzülmüş bir kuzunun
gömlek etinde
uçuşup kıvrılan
acıasını yitirmiş seyirmelerle
bir ılık buğu mudur?

Şiir, dilse
affolma niyazıyla dûada her zerremiz
kelimemiz.
Söz içli bir çocuktur şimdi
kaçak ve yetim
Ya Gafûr, ya Rahmân, ya Rahîm.” (AA/73-76)*

Yaşadığımız 20 ve 21. yüzyıl, az sayıda büyük şaire ev sahipliği yaptı. Mehmet Akif, Tefik Fikret, Haşim, Necip Fazıl, Nazım, Attila İlhan, Sezai Karakoç ve Cahit Zarifoğlu... Büyük şairler, püskürtükleri lavlarla dikkatlerin odak noktası olurlar ve silinmesi güç izler bırakırlar, zirvelerini lavlarıyla yükseltip su kaynaklarını da kraterlerinde biriktirirler. Derinliklerine ulaşılmaz okyanus çukurlarından ses verebilirler, gemileri yutacak çaptaki büyük dalgalar üzerinden kıyılara yürürler, her dem yeryüzünü imar edecek tohum ve patlamaya hazır tomurcuklardır.

Necip Fazıl, Attila İlhan, Cahit Zarifoğlu, yaşarlarken tanış olduklarım. Sezai Karakoç her fırsatta uğradığım ve medeniyetimizin son iki yüzyıla hükmü geçecek şairi.

Bir de coğrafyamızda yaşamış ve yaşayan kuması has, seçkin şairlerimiz var. İlk aklıma gelenler: Akif İnan, Erdem Bayazıt, Turgut Uyar, Ebubekir Eroğlu, Alaeddin Özdenören, Osman Sarı, Ataol Behramoğlu, İsmet Özel, Haydar Ergülen... İnsanlık tarihi az sayıda büyük şair, önemli sayıda seçkin şair ve çok sayıda iyi şairle anılır. Cumali Ünalı büyük şaire ulaşmış, seçkin şairlerimizdendir.

‘Çerağ’, ‘Semud’ ve ‘Malcom X’ şairi Cumali Ünalı’nın şiirini hep zevkle okuduk. Ancak bu bizden olan, bizim olan şiiri yazmak veya yazmaya başlamak çetin iş. Yalın olduğu için çetin. Hiç ‘numara’ yapmadığı, kendini gizlemediği için zor. Biz de öylesine başladık yazıya: Bismillah. Varlık

âlemini, Vareden’in ismiyle.

Yüreğimizin sıcaklığı kelimelerinizi olgunlaştırmıyorsa, pişirmiyorsa; kelime boşlukta kalır. Sözü boşlukta tutmayan şairin şiirinde bir yürek tınısı bulursunuz. Çünkü o şiir bir coğrafyanın ve bir dönemin şiiridir. Şairin yoğun olarak şiir yazdığı yıllar, ülkenin çalkantı içerisinde olduğu bir dönemdir. Terör, anarşi, istikrarsızlık ve kaos ortamı sağanağında yaşamaktadır, Türkiye.

Şair o dönemde Topraksu Başmühendisi olarak Anadolu coğrafyasını adım adım gezmektedir. Urfa, Dersim, Munzur, Fırat, Dicle, Tohma, Barguzu’da ... gezip Anadolu insanıyla nefeslendiği, harmanlarda taslardan ayran içtiği, ağaçları aşladığı, tohumluk ‘dane’ye ve dikilecek fideye dair insanlarla konuştuğu dönemdir. Duygu yoğunluğu, ideolojik duyarlılık had safhadadır.

Şiirin biçim, öz ve ses yapısının zaman zaman, sloganlaşmış ideolojik duyarlıklara kurban edildiği bir dönem olmasına rağmen Cumali Ünalı, büyük ölçüde şiirini bu zaafardan koruyabilmiştir. Şair büyük bir inanç, gelenek ve değerlere sahip olduğunun bilincindedir. Değerler ve gelenek!

Geçmiş şiirimizi ustalıklı şiirine dâhil eden şair, günümüz şiirini de ihmal etmemektedir. Yer yer folklordan ve kucağında yetiştirdiği tasavvufî birikimden de yararlanan Ünalı; mesleğinin ana kavramlarını imgeleştirerek şiirinde ustalıklı kullanır. Toprak, güneş, dal, damla, su, tohum, dane, kiraz, kayısı, başak, fırtına... Tarım ve tarım araçları. Ancak bu kullanımlar ‘muhtevassız’ bir şiir için araçsallaştırılmaz. Aksine şiiri güçlü kılar; doksanların ‘çiçek, böcek, dal-budak’ ekseninde ‘içeriksiz’ şiiriyle asla karıştırılmamalı. “Geceleri cırcır böcekleri/ Eksik tamamlayıp eğri düzeltiyor” (AA, 212). Tabiatçı romantiklerin aksine ‘cırcır böceği’ bile ibretlik bir uyarıcıdır. Üstad Sezai Karakoç şiirinde olduğu gibi. “Hiç yere bir şey yaratmamış olanın/Bize gönderdiği bir muştucu o yaratık/ Uyarıcı ve muştucu bir yaratık/ -Tanrı boş yere yaratmamıştır/Anlayan için muştucu duyan için uyarıcı-” (Gün Doğmadan, 682).

*Dil ve Edebiyat Dergisi Genel Yayın Yönetmeni

Osmanlı Şiiri, Ünalı'nın şiirinde önemli bir izlektir. Ancak bu kadim şiir damarının insani, ah-laki ve Kur'ani olanına yaslanır; çünkü Osmanlı Şiiri muhteva itibarı ile ifrat ve tefrit boyutlarda-dır. Münacatlar, naatlar, fetihnameler, şehrengizler kadar büyük günahlar ve kirli hayatlara dair mer-siyeler/övgüler de vardır. Günahı kutsayan deyişler de... Ünalı, şiirinde bu verileri ayıklar. Günah kelimelerden sakınır.

Gelenekten yararlanırken, gelenek kalıplarını "minimal" olarak görmez, bilir. Bilmek, onu amaç olmaktan çıkarır; öğrenilen, içselleştirilen "şey", bilgi haline gelen değer, artık kendine aittir. Usta-lıkla kullanılacak kıvamdadır, coğrafyanın nabzı-nı bize taşıyan öncülerin seslerini de şiirine dâhil eder; Yunus, Köroğlu, Karacaoğlu, Pir Sultan, Veysel ... sesiyle buluşturur bizi. Niyazi Mısrî, Fu-zulî, Baki, Şeyh Galib izleriyle karşılaşmak da ola-sı. Tamamı duru ve kendi şiiri, kendi sesi. Şiirinde-ki biçim ve ses sizi zorlamaz, öncü şairlere sadık ve soy bir birliktelik. Gazel formunda yazdığı münacat ve naatlarda darası alınmamış söz yoktur. Ser-best yazılmış "Tazarru" da da "Sahibi var zamanın. Sahibi var/ buharın ve damlanın, sesin ve rüzgârın/ sahibi var.../ Ay yarıldı, gün tutuldu/ gel uyan kal-bim/ Gün bitecek, ay sönecek/imtihan kalbim" (AA, 256-257) söyleyişinde de buram buram gelenek ko-kar ve "yeni bir anlamı bağışlayarak hayatımıza".

"harferir, kelime erir; erir de akkor bir metâl olur cümlelerim

yakarış kıvılcımları ağı, düşmeden toprağı sö-züm erir

.....

bir münâcât göğeri, affolma topraklarına uzat-mış boynunu umudun

bir şiir menekşesi arzolanur niyaz ellerine, tek çö-züm erir" (AA, 19)

"ey onaylanmış bir yolculuk gibi hayatı örten üs-tümüze

sabra ve namaza sarıp yüreğimizi, aşkı göğerten üstümüze

.....

"doğdun, bir bahar yürüdü dünyanın damarları-na; yeryüzü aydınlandı

Kur'an ve Hadis'i, enlemle boylam gibi çekerken üstümüze" (AA, 20)

Güncel Tarih Kaynağı: Şiir

Şair ses ve hecenin sarsıcı yapısını Fırat, Dicle,

Tohma, Karasu ve Munzur nehirlerinin coşkun seslerini, beton kanallardan Anadolu'nun çorak steplerine akıtır, şiirinde. Şiirde o nehirlerin coş-kusu, köpüklü serinliği, su sesinin ve rüzgârın ağaç dallarındaki melodisini hissedersiniz. Ama bu bir "kurmaca" ya da "inşa" değil. Her duygu ve ses doğal olarak gelip şiirin hisli satırlarındaki ye-rini almıştır. Şairin bedduası bile kelime ve söze dairdir. "Ey usta acı! Akkor kelimeler sür yaramıza/ sözle dağla/öv ve kutsa hüznü/kargışla/bu obur ha-yata olan aşkımızı" (AA/239).

Soylu ve onurlu şairlerin kadim tarihin her dö-neminde en temel görevleri hayatı anlatmaktır. İnsanın ve insanlığın hayatını, inançlarını, mü-cadelesini, hayallerini ve rüyalarını... Şair hayatı kurcaladığı ölçüde insanla ilişki kurar ve insanın, insaniyetine dair ipuçları verir. Şiir insanlık tari-hi boyunca ezilen toplumların ve mazlumların sesi olmuş, yok edilmeye çalışılan insan onurunu ayakta tutmuştur.

İslam coğrafyasında yaşanan acımasız savaşlar, emperyal müdahaleler, dönemin tüm şairleri gibi Ünalı'nın şiirinde de yer bulur. 1980 yılına tarih-lenmiş "Yazısız Bir Fotoğraf İçin Şiir" isimli şiiri tipik bir örnektir: "Vay beni/ ipince/ ve hilâli/ bir hançer göğün yüzünde/ kaldırıyor hüznün ordula-rını/ Kudüs gibi sürgün/ Afgan kadar can/ .../ Vay beni/ vay beni/ elleri sabır gülleri/ yetim, öksüz/ ve kocaman gözleri/ çocuklar/ cenneti sarmışlar/ azık olarak bellerine/ Filistin'de.../ ve zulüm/ kara kat-ran taraflarındadır yeryüzünün" (AA/184-185). Zulmün olduğu yerde şiir bir çiçek olur, açar.

"Halepçe'den beri,/ Mevsim kıştı, dağ soğuk, ölüm arkalarında.../ Kızılderililer böyle konuştu Yaralı Diz'de/ Yeni Dünya'ya taşınırken köle gemilerinde Zenciler" (AA/243).

Destan Adamlara Vefa...

Her biri yaşadığı dönemin 'şah, efsane, şiir, des-tan, kahraman' isimleri de Ünalı'nın şiirinde şah-lanan at toynaklarının bıraktığı belirgin izler oluş-turur ve bize örnek insan modelleri olurlar. Şeyh Şamil, İskilipli Âtîf Hoca, Ömer Muhtar, Malcolm X, Dr. Sadık Ahmet! "İşte uzak yollarımız/ şimdi şahdamarımdan yakın/ ölümsüz kitapta elim/ ye-şillerin yeşiliyken gözüm/ Kim tutar beni? ...Bıra-kın!/ O/ ulaşılması güç/ ve bilinmez nedeni/ Yağlı ip/ sehpa/ ve Âtîf Efendi/ .../ Yüzü aktan daha ak/ ve şehâdetle parmak/ Ölümsüzlük alnında parladı

ilk/ Büyük ve Bir Allah/ Bir/ Bir/ Bir/den/ Boğaza geçti kendir” (AA. 271-274).

Olmayan kıtadan “birbiriüstüne Amerika’ya kara Afrikalılar düşmektedir” (AA, 187). Kapkara beyazların Yeni Dünyasına düşenlerden biri de Malcolm X. “Yeryüzü yoktur karanlık, mühürlenmiştir gökyüzü/ ürkek bir Afrika doldururken esir gemilerini” (AA, 18). Malcolm X ve atalarına yapılan zulüm bütün açıklığıyla “Afrika, Afrika...” (AA, 189) ve “Malcolm X” (AA, 186-190) şiirlerinde pimi çekilmiş bir bomba gibi kucağımıza düşer. “Al bu şiiri cancağızım serâzât sokaklarda gezdir/ kafa derileri yüzülmüş bir tutam kızılderiliye söyle/ bir beyaz kelimeydim ben eskiden utancımdan karardım/ aşkın, kalelerden üflenlen bir sur olduğunu da söyle/bilinsin has çeliğin cevherinde saklı olan giz/ biz Malcolm X, biz; bizim olmayan yeryüzünde hepimiz” (AA, 187). Afrika yeryüzünün en soylu rengidir. Kafa derisi koleksiyoncusu beyaz adam “Bembeyaz bir papa ve bembeyaz gökdelenler/ büyütülmüş alabildiğine, küçültülmüş ekmek/ bir elinde sayfaları çürütülmüş İncil var idi/altüst edilmiş bir Afrika öbür elinde.” (AA, 190) Şair “silinen rengiyle çocukların künyesi”ni yazar, “yeryüzünü çiğnerkenki fotoğrafı”na bakarak. Çocukken gazetelerin dış politika sayfalarında “resimlerin”i gördüğü, yüreği ve zihni ak-pâk, en beyaz “El-Hac Malik El-Şahbaz”ı “taze bir dal olarak” şiire yatırır. “Malcolm X, Malcolm X Little, kırmızı oğlan, iblis, hemşeri ve Müslüman” “El-Hac Malik El-Şahbaz”a “Cesaretle giriyorum beyaz sayılacak yüzümle/ Harlem’e/ sahi yüzüm beyaz mı?” (AA, 188) diye sorar.

Çağına tanıklık eden şairin tutanağıdır şiir. Şair geleneği ve yaşanmışlıkları ihmal etmeden güne tanık olduğunun bilincindedir. “Şair, ey şair, gün gözlemcisi ve gece çetelecisi/ Anlat tarih kitaplarından devrile devrile gelen/ eski uygarlıkların/ ter birikimlerini/.../ bize insanı anlat ey şair, oturup Türkiye’nin ortasına/ yıl bindokuzyüzseksenüç/ Vareden’in adıyla” (AA/153). Şiirde hayat sahici kesitlerle yer alır. Bayağı söz şiiri kirletir. Şair kirletici her şeyden sakınarak yazar şiirini. Cami avlusuna bırakılan, belki de bir anlık yanılmanın ‘günah çocuğu’, ancak bu duyarlılıkta anlatılırdı. “Beni, yalnız beni böyle hüzünlere kundaklayıp/İmamsız camiler önüne bıraktın kuşluk saatleri” (AA/77).

Şiir ‘hiç’likle ‘sonsuz’luk arasında, yaşamak adına alınan nefesler hülasasının soy kelime ile som bir parıltı halinde en has yanıyla sunulmasıdır.

Bu zaviyeden vahiy diliyle insanı varlık âleminin biriciği kabul ettiğimizde insanın, “belhumedal/ bayağı-aşağı” (Kur’an, 7/179) ile “ahsen-i takvim ve lekad kerremnâ/ mükemmel/ en güzel yaratılmış” (Kur’an, 95/4, 17/70) kavramlarının tanımladığı iki uzak nokta arasındaki büyük alanda/ Arasat’ta insanla karşılaşırız. Arasat insanın eşit varlık olduğu bir sonsuzluk çölüdür ve asl olan orada Araf ehli olmamaktır. Vareden’in, var ettiği alanda insan kendi olma/kendini bilme ve kendini bulma bilgisine ulaşabilmişse Araf ehli olmayacaktır. Arasat sınavına hazır olsun diye Vareden, ‘ruhundan üfleyerek’ insanı ayrıcalıklı kılmıştır. “Kendini bilme bilgisi” fitri bilgidir. Fitri olana yabancılaştığınızda Şuara Suresi’nde tanımlanan ‘şair/varlık” tipi ile karşılaşsınız. “Sana o şeytani güçlerin kime indiğini haber vereyim mi? Onlar nerede kendi kendini aldatan günahkâr biri varsa ona inerler ki, böyleleri (zaten hep asılsız, aldatıcı şeylere) kulak verir ve onlardan çoğu başkalarına da yalan söylerler. Şairlere gelince, (onlar da kendi kendilerini aldatmaya yatkındırlar ve bu sebeple) onlara (da yalnızca) azgınlar uymaktadır. Görmez misin onların her vadide (sözcüklerin, hayallerin peşinde) şaşkın şaşkın dolaştıklarını ve (çoğu zaman) yapmadıklarını söyleyegeldiklerini? Ama inanan, dürüst ve erdemli davranışlar ortaya koyan, Allah’ı sıkça anan, (sadece) haksızlığa uğratıldıktan sonra kendilerini savunan ve haksızlık yapanların, hangi devrimle devrileceklerini er geç görecekları (konusunda Allah’ın vaadine güvenen şairler) bu hükmün dışındadır!” (Kur’an/ 221-227). Şiir hayatı kavrama çabasındaki şairin, güzel ve naif olanı; ana harcı olan kelimeyi büyülü bir forma dönüştürerek inşa ettiği söz sanatıdır; şair sözünün kutsal metinlerle yarıştırılması tehlikesine karşı, insanın vahiy ile uyarılması bile tek başına şiiri ve şairi önemli kılar. Dilin büyülü ve kuşatıcı olanı şiir ülkesinde, şairin kaleminin ucundadır. Oscar Wilde’in ifadesi ile “Düşünce ve dil, sanatçı için, sanatçının araçlarıdır.” Ve Mallarmé “Şiir, sözcükler öğretisidir” der.

Dilin notası durumundaki kelime, şiirde kullanılacaksa; bağlama ya da keman gibi akort edilmek ve doğru sese ulaşınca kadar çalışılmak durumundadır. Kemandan etkileyici bir sesin çıkması ve insanı etkilemesi, doğru nota ve iyi bir akortla mümkündür. Şiir, tablosunu da en iyi şekilde resmetmek durumundadır. Rastgele, çalakalem veya ölçüsüz fırça darbeleri ve gereksiz/atık boyalarla

yapılan tablonun karşısında hayal kırıklığı yaşamamak için her bir dokunuş ölçülü olmak zorundadır. Baudelaire sanırım bize bunu anlatma çabasındadır. *“Biçim zorlayıcı olduğu için düşünce daha şiddetle fışkırır... Bir hava deliğinden veya bir baca arasından, bir kemerden görülen bir gök parçasının, bir dağ tepesinden görülen büyük bir panoramadan daha derin bir sonsuzluk fikrini verdiğini bilmem hiç fark ettiniz mi?”* Taş, baba, talan gibi ilgisiz kelimeler bile şair kaleminde anlam kazanıyor: *“hey beni taş mı sanırsın hey baba talanlarda/ kar gibi çözüldü bir bir ayağım elim yüreğim ey”*

Yetmişler ve seksenlerde şairler daha çok Ankara ve İstanbul’da toplanmıştır. Ancak Ünaldı, o yıllarda bu ve benzeri merkezlere uzak bir kentte şiirini söylemektedir. Müslümanca bir duyarlılık ve samimiyet vardır. Mütevazı bir renklilik ve kendine özgü bir hal.

*“döşleri hınçlı ve lâv, gözleri alav küheylanlar geçirdi
düşlerden ve taşlardan geçerek sanki ceylânlar geçirdi*

*bir kadın böyle boyar boyarsa paskalya yortusunu
elinde sarı boya, fırçayla dalgın ânlar geçirdi*

*Paskalya ve yumurta, çam ağacı falan-filan
bir cadı karı gibi şurdan buradan reklamlar geçirdi*

*Uzadıkça uzuyor bir göz, konikleşim, odağından
yürekleri birer dağ, elleri چراغ ne insanlar geçirdi”* (AA/48)

Yalnızlığını koruyan şairler gurbeti, sılayı ve vuslatı şiirlerinde yaşarlar. Şair, sınırlarını ve toplumun sınırlarını aşmak için kelimelerle yeni bir dünya inşa etmeye de muktedirler; çünkü inşa malzemeleri yeryüzünün en hafif ve sınırsız şekil verilebilen madeninden. Hammaddesi kelime olan dünyanın mimarıdır şair. Cumali Ünaldı şiirinde yer yer ‘yerel’ kalma çabası görülse de [kalbi ve gönlü sanki onu hep bir aşiretin sınırlarında tutar], şiiri onu sonsuzluğa savuracak kadar evrensel, büyük ve güçlü.

Ünaldı, serazat bir çağlayan gibi, bir çığ gibi, bir fırtına gibi coşkusu şiiriyle dile akıtarak büyü bir gökkuşağı halesinden okuyucuyu dipsiz

bir şelaleye bırakır. Çünkü o okyanusların değil nehirlerin, dağların, yaylaların, vadilerin ve ovaların; buğday tarlalarının, kayısı bahçelerinin, at haralarının, çiftliklerin... Şairidir. Kimi zaman dağdan nehre düşersiniz. Kimi zaman da ovayı nehirle buluşturan bir kanalla ‘daneli’ başak taşıyan buğday tarlalarına atılırsınız. Coşkulu ve köpüklü nehirlerden beslenen alabalıkla, barajlarda sükûnet bulup sazan balığı ile özdeş olabilirsiniz; ama hiçbir zaman okyanusların köpek balığı ve balinası ile karşılaşamazsınız. Çünkü şair yerlidir. Anadolu’dur. Gözesinden sizi Fırat’a taşıyan Munzur, Murat ve Tohma ile buluşturur. Dicle’de yüzerken, Fırat’la birleşmeden geçilen medeniyet topraklarını görürsünüz. Sümer, Urartu, Asur, Babil, Pers, Makedon, Roma, Bizans, Abbasi, Emevi, Selçuklu ve Osmanlı atlılarının Mezopotamya’dan geçişlerine tanıklık edersiniz. Malabadi ve Cendere köprülerinin kemer kavisinden gökyüzü size bir söz sofrası da sunabilir. Bozkır rüzgârları, çöl sıcaklarına özdeş yakınlıklar; ışıksız karanlık gecelerin yıldız yağmurlarında da yıkanabilirsiniz.

Cumali Ünaldı *“koşusuyla bir çığ sesi veren”* ve şiirinde sılasını bulan bir şair olsa da bir haymatlos! Şiirinde *“bir haymatlos gibiyim/ tahtımı ararken imparatorluğumda”* diye ses verir. Biz de R. Maria Rilke’nin ‘Orpheus’a Soneler’deki sesiyle sesleniyoruz. *“Eğer seni bu yeryüzü unutursa,/ de ki sessiz duran toprağa: Ben akıyorum/ Hızla akan suya da: Ben varım”*. Bize bir dost ses, Cahit Zarifoğlu *“Suyu biz böyle geçeriz/ Bizi afet sanırlar”* demişti. Bir çağ gibi geçiyoruz buralardan; duranlar geçenlerden habersiz.

Vasat şairlerin etraflarına topladıkları grupçuklarla geleneği ve geleneğin izinde yürüyen büyüklerini yok saydığı; birilerinin bilgiçlik taslayarak ‘bilge’ postu altında şiir formunda homurdandığı; sığlığın olağanlaştığı bir zamanda Cumali Ünaldı şiiri size çölde bir vaha olacaktır.

* Cumali Ünaldı Hasannebioğlu, *Andolsun Aşka*, Bütün Şiirleri, Beyan Yayınları, İstanbul 2010. Metinde (AA) olarak zikredildi.

